

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิทยานิพนธ์นี้จะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย - สหรัฐอเมริกา ในบริบทที่สหรัฐอเมริกากำลังถอนตัวออกจากอินโดจีน ช่วง พ.ศ. 2516-2519 เพื่อตอบคำถามหลักๆ ดังนี้ ประการแรก ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ตั้งแต่การยุติสงครามเวียดนามถึงการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทยในปี 2519 นั้น ประเทศไทยมีตำแหน่งแห่งที่อย่างไรในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาต่อเอเชียอาคเนย์ ประการที่สอง สหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศมหาอำนาจ ประสบปัญหาอย่างไรเมื่อต้องการให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ตนต้องการ ท่ามกลางพลวัตที่ผันเปลี่ยนของการเมืองไทยระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2519 และประการสุดท้าย ปัญหาในการดำเนินนโยบายเหล่านี้ ในที่สุดได้นำไปสู่การยอมจำนนอย่างไร

วิทยานิพนธ์นี้ อาศัยมุมมองของแนวคิดทฤษฎีทวนกระแส (Revisionism) ที่มองการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกาในเอเชียอาคเนย์ว่า สหรัฐอเมริกาเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคต่างๆ ของโลกเพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง และเพื่อเข้าถึงตลาดต่างๆ ในฐานะประเทศมหาอำนาจในโครงสร้างระบบทุนนิยมโลก ตัวอย่างของการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในลักษณะนี้ เช่น นโยบายการสืบแสวงหาตลาดต่างประเทศของอเมริกา และนโยบายเปิดประตูทางเศรษฐกิจ (Open Door Policy)^{*} ในช่วงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 นโยบายทั้งสองถูกมองว่าเป็นเครื่องมือที่อเมริกาใช้หลบเลี่ยงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และสะท้อนให้เห็นถึงการที่สหรัฐฯ จำเป็นต้องขยายตลาดของตนออกไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อความอยู่รอด และเพื่อ

^{*} นโยบายการเปิดประตูทางเศรษฐกิจ (Open Door Policy) เป็นนโยบายที่สหรัฐฯ แถลง ในช่วงปี พ.ศ. 2442 (ค.ศ. 1899) เพื่อเป็นยุทธศาสตร์ที่จะทำให้จีน เอเชีย และประเทศอื่นๆ ในโลก เปิดรับอำนาจทางเศรษฐกิจที่เหนือกว่าและอุดมการณ์เรื่องเสรีภาพ และประชาธิปไตยของสหรัฐฯ นโยบายนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกฎเกณฑ์ใหม่ในการช่วงชิงอำนาจนำแทนการล่าอาณานิคม โดยใช้กลไกตลาดเสรีที่สหรัฐฯ จะมีบทบาทเป็นผู้นำสูงสุด ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก William Appleman Williams, “The Root of Intervention: Introduction” in *American in Vietnam: A Documentary History* edited by William Appleman Williams, Thomas McCormic, Lloyd Gardner and Walter Lafeber (New York : W.W. Norton & Company, 1989) 6.

รักษาความรู้เรื่องของระบบทุนนิยม' อย่างไรก็ตาม ในหลายๆ ประเทศ การดำเนิน
ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต้องเผชิญอุปสรรคต่างๆ เช่น อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจอย่าง
จีนและโซเวียต หรือขบวนการชาตินิยม เป็นต้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการมองภาพต่อเนื่องจากงานวิจัยของ ฌูว์ล ใจจริง ซึ่งศึกษาการเมืองไทยในสมัยรัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2491 - 2500² และงานวิจัยของกุลลดา เกษบุญชู มีด³ ซึ่งศึกษาการเมืองไทยในสมัยของรัฐบาลทหารของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ในช่วงปี พ.ศ. 2501 - 2516 โดยให้ความสนใจแก่พลังภายนอกประเทศ (external forces) คือ โครงสร้างอำนาจของระบบทุนนิยมโลกที่มีสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลาง งานดังกล่าวเสนอว่า แนวคิดเรื่อง “การ

¹ สรวิศ ชัยนาม, จักรวรรดินิยมอเมริกา : ประวัติศาสตร์แบบทวนกระแส อัลดัลกฤษ์ ชีวอำนาจ (กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552) หน้า 5.

² ณัฐพล ใจจริง, “การเมืองไทยสมัยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงครามภายใต้ระเบียบโลกของสหรัฐอเมริกา” (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552).

³ กุลลดา เกษบุญชู มีด, การเมืองไทยในยุคสมัย – ถนอมภายใต้โครงสร้างอำนาจโลก (งานวิจัยทุนปริทัศน์พนมยงค์ มุลนิธิ 50 ปี ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2550).

กุลลดา เกษบุญชู มีด ได้ให้ความหมายของระบบทุนนิยมโลก โดยเสนอว่า การใช้คำว่าระบบทุนนิยมโลกมีนัยสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งของประวัติศาสตร์นั้นจะมีบริเวณที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของระบบทุนนิยม เช่น ฮอลแลนด์ เป็นศูนย์กลางระบบทุนนิยมโลกในศตวรรษที่ 17 ก่อนที่อังกฤษจะขึ้นมาเป็นศูนย์กลางของระบบทุนนิยมแทน และในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน มีสหรัฐอเมริกาเป็นศูนย์กลาง ทั้งนี้ นักวิชาการคนสำคัญที่เสนอความคิดเรื่องศูนย์กลางระบบทุนนิยมโลกคือ แฟร์นอง โบรเดล (Fernand Braudel) และต่อมาได้รับการพัฒนาโดย โรเบิร์ต ค็อกซ์ (Robert Cox) และลีโอ พานิช (Leo Panitch) รวมทั้งจิม กลาสแมน (Jim Glassman) โดยที่ค็อกซ์ได้ให้ความสำคัญกับการมีมหาอำนาจเป็นผู้ครองอำนาจนำ (hegemonic power) ในระเบียบโลก ซึ่งค็อกซ์ เรียกว่า Pax เช่น Pax Britanica, Pax Americana ; 2) เมื่อเราพูดถึงระบบทุนนิยมโลกในเวลาใดเวลาหนึ่ง เราหมายความว่าอาณาบริเวณที่ศูนย์กลางนั้น ๆ มีปฏิสัมพันธ์ด้วย ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับเขตแดนของรัฐ และ 3) ความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางทุนนิยมโลกกับบริเวณต่างๆ นั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กล่าวคือศูนย์กลางมีบทบาทในการกำหนดให้บริเวณต่างๆ ทำหน้าที่บางประการเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ของศูนย์กลาง บทบาทในการบังคับบัญชานี้เรียกว่า การทำให้เกิดการแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศ (international division of labour) ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน กุลลดา เกษบุญชู มีด, "รัฐไทยในกระแสโลกาภิวัตน์," สังคมศาสตร์ ปีที่ 39, ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2551) หน้า 1-32.

พัฒนา” และผลทางปฏิบัติจากแนวคิดดังกล่าว ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของไทยในช่วงเวลาที่ศึกษา ล้วนเป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างไทย และสหรัฐอเมริกาบนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศ มหาอำนาจ (Hegemony) ในฐานะศูนย์กลางระบบทุนนิยมโลก กับประเทศเล็กๆ ในอาณานิคม บริเวณที่ศูนย์กลางของระบบทุนนิยมมีปฏิสัมพันธ์ด้วย หรือที่เรียกว่าเป็นประเทศชายขอบ (periphery)^{*}

นัยสำคัญของมุมมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในลักษณะนี้ คือการที่สหรัฐฯ ในฐานะประเทศมหาอำนาจ สามารถเข้ามามีบทบาทจัดระเบียบให้กับประเทศในอาณานิคม เพื่อให้ดำเนินนโยบายให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ในด้านการสะสมทุนเพื่อรักษาสถานะ ความเป็นมหาอำนาจของตนเอง ในแง่นี้ รัฐไทยจึงได้ถูกกำหนดให้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ ระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลก และนโยบายของสหรัฐฯ ในภาพรวม ตั้งแต่ช่วงสิ้นสุด สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาจนถึงช่วงสงครามเวียดนาม⁴

ทั้งนี้ กุลลดา⁵ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ในช่วงที่สงครามเวียดนามยังคงดำเนินอยู่นั้น ไทยมีความสำคัญต่อสหรัฐฯ มาก ในฐานะที่เป็นประเทศหลักในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการดำเนินยุทธศาสตร์ทั้งในด้านการทหาร และด้านเศรษฐกิจ ทำให้สหรัฐฯ ในฐานะประเทศมหาอำนาจ จำเป็นต้องเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการเมืองไทย เพื่อให้มั่นใจได้ว่า ผู้นำของไทยจะต้องมีนโยบายต่างประเทศที่เป็นมิตรต่อสหรัฐฯ และรัฐบาลทหารของไทยก็ได้ให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ ด้วยดีมาโดยตลอด^{**}

^{*} ตัวอย่างของความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ เช่น การที่สหรัฐฯ ในฐานะประเทศศูนย์กลางโครงสร้างระบบทุนนิยม ได้เริ่มนโยบายการสะสมอย่างพาราขึ้นในช่วงสงครามเกาหลี และได้มีบทบาทสำคัญในการดึงภาคใต้ของไทยให้เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับระบบทุนนิยมโลก โดยการทำหน้าที่เป็นผู้ผลิตยางพาราให้แก่ตลาดโลก

⁴ กุลลดา เกษบุญชู มีด, การเมืองไทยในยุคสมัย - ถนอมภายใต้โครงสร้างอำนาจโลก, หน้า 1.

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 417.

^{**} โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมในกุลลดา เกษบุญชู มีด, ความขัดแย้งทางการเมืองไทย: ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลาฯ, 2552) และ Kullada Kesboonchoo Mead, “The Cold War and Thai Democratisation” (paper presented at the Inaugural Nicholas Tarling Conference on SEA Studies, Furama Waterfront Hotel, Singapore, November 9-10, 2009).

ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา

กุลลดา เกษบุญชู มีด ได้อภิปรายความสำคัญของประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า สหรัฐฯ ตระหนักถึงความสำคัญของไทยว่า มีทรัพยากรจำนวนมากที่เคยอยู่ใต้การบริหารจัดการของจักรวรรดิอังกฤษ จึงได้เข้ามาให้ความช่วยเหลือไม่ให้ไทยตกเป็นผู้แพ้ในสงคราม วัตถุประสงค์ของสหรัฐฯ คือการดำเนินนโยบายเปิดประตูทางเศรษฐกิจ และสร้างอิทธิพลทางการเมืองเหนือไทย ด้วยการกำหนดให้ไทยทำหน้าที่ผลิตข้าวป้อนตลาดโลก การดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ เกิดจากการกำหนดทิศทางโดยประธานาธิบดี สภาความมั่นคงแห่งชาติ หน่วยสืบราชการลับ ซี.ไอ.เอ. (CIA) และกระทรวงการต่างประเทศ ไม่เพียงแต่เพื่อการมุ่งแสวงหาทรัพยากร และตลาดจากเอเชียอาคเนย์เพื่อฟื้นฟูญี่ปุ่นหลังสงครามเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการเตรียมการให้ภูมิภาคนี้รองรับการขยายตัวของทุนนิยมอุตสาหกรรมจากสหรัฐฯ อีกด้วย⁶

จะเห็นได้ว่า หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ภูมิภาคเอเชียอาคเนย์มีความสำคัญเพิ่มขึ้นอย่างมากในสายตาของสหรัฐฯ ในด้านการรองรับการขยายตัวของทุนนิยมโลก นอกจากนี้ สหรัฐฯ ยังมองว่าภูมิภาคนี้สามารถตอบสนองการเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์การสกัดกั้นคอมมิวนิสต์อีกด้วย ความสำคัญที่เพิ่มขึ้นนี้ ทำให้สหรัฐฯ ในฐานะประเทศมหาอำนาจในระบบทุนนิยมโลก (Hegemony) ต้องเข้ามามีบทบาทในประเทศต่าง ๆ ของเอเชียอาคเนย์ ทั้งการให้ความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจ การทหาร และการป้องกันการลุกฮือของมวลชนจากกระแสคอมมิวนิสต์และชาตินิยม รวมถึงการมีบทบาทเข้าจัดจางทิศทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคตามทิศทางที่สหรัฐฯ มุ่งหวังด้วยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจภายในของประเทศนั้น ๆ ให้สอดคล้องกับตัวแบบการพัฒนาที่สหรัฐฯ ต้องการ⁷

⁶ กุลลดา เกษบุญชู มีด, ความขัดแย้งทางการเมืองของไทย: ข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา, 2552), หน้า 15.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

สำหรับประเทศไทยนั้น เมื่อรัฐบาลของไอเซนฮาวร์ได้ให้ความสำคัญกับการต่อต้านคอมมิวนิสต์มากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงบริบทการเมืองระหว่างประเทศในช่วงทศวรรษที่ 2490 จากการปฏิวัติในจีน (2492) สงครามเกาหลี (2493) และสงครามในอินโดจีนของฝรั่งเศสและความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสที่เดียนเบียนฟู (2497) จึงได้กำหนดให้ไทยเป็นฐานปฏิบัติการต่อต้านคอมมิวนิสต์ในเอเชียอาคเนย์ด้านการทหาร และจิตวิทยา สิ่งที่สำคัญที่สหรัฐฯ ต้องการจากประเทศไทยในขณะนั้น คือ ให้การเมืองไทยมีเสถียรภาพ และผูกพันกับโลกเสรี ด้วยการสนับสนุนทางการทหารให้ไทยอย่างเพียงพอ ควบคู่ไปกับการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจ เพื่อให้การดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ราบรื่น⁸

เมื่อสหรัฐฯ เข้าสู่สงครามเวียดนาม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2498 (ค.ศ. 1955) เป็นต้นมา และใช้ประเทศไทยเป็นฐานปฏิบัติการ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและสหรัฐฯ เป็นไปอย่างดียิ่ง เนื่องจากเกิดการสมประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่าย กล่าวคือ ผู้นำไทยได้ประโยชน์จากความช่วยเหลือทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการทหาร อีกทั้งยังได้รับผลประโยชน์จากธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม ในขณะที่ผู้นำสหรัฐฯ ก็ได้รับการเอื้อประโยชน์จากผู้นำทหารไทย อย่างที่สหรัฐฯ เองก็ตระหนักว่ายากที่จะหาได้จากประเทศใด⁹

ดังนั้น เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างไทย – สหรัฐฯ ในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2516 (ค.ศ. 1973) เป็นความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นเป็นอย่างยิ่ง โดยในช่วงสงครามเวียดนาม ประเทศไทยยินยอมให้สหรัฐฯ เข้ามาใช้ฐานปฏิบัติการทางอากาศในช่วงสงครามเวียดนาม และยังได้ส่งกองกำลังเข้าไปร่วมปฏิบัติการในเวียดนาม ตลอดจนปฏิบัติการลับในลาว โดยผู้นำทหารของไทยในขณะนั้น ได้รับความช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจและการทหารอย่างมากจากสหรัฐฯ ภายใต้งบเงื่อนไขว่า ประเทศไทยจะต้องเอื้อประโยชน์ให้แก่สหรัฐฯ ด้วยการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ รวมทั้งจะต้องสามารถรักษาเสถียรภาพทางการเมือง อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะเอื้อให้สหรัฐฯ สามารถดำเนินยุทธศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นคำอธิบายว่า เพราะเหตุใดสหรัฐฯ จึงต้องเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการเมืองไทย¹⁰

⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 17.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 42-43.

¹⁰ กุลลดา เกษบุญชู มีด, “14 ตุลาคม ในบริบทความสัมพันธ์ไทย – สหรัฐฯ,” ใน เดือนตุลาใต้เงาสงครามเย็น (กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลาคม, 2552) หน้า 14-15.

งานของกุลลดาได้ชี้ให้เห็นถึงภาพของความเชื่อมโยงระหว่างการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ ในสงครามเวียดนาม และการที่สหรัฐฯ ต้องเข้ามาแทรกแซงการเมืองไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2512 -2514 เมื่อสหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนการเลือกตั้งในประเทศไทย ในปี 2512 เพื่อให้ประเทศไทยมีรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตย ความต้องการของสหรัฐฯ ในขณะนั้น คือ ให้ประเทศไทยมีรัฐบาลที่มีเสถียรภาพ และสามารถให้ความร่วมมือยุทธศาสตร์ที่สหรัฐฯ ต้องการดำเนินการ คือการขยายแผนปฏิบัติการในอินโดจีน เพื่อกดดันให้สงครามยุติลงโดยเร็ว ผู้นำรัฐบาลไทยในรัฐบาลของจอมพลถนอม กิตติขจรในขณะนั้น ก็ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ภายใต้เงื่อนไขว่าสหรัฐฯ จะต้องให้ความช่วยเหลือด้านความมั่นคงตามที่รัฐบาลไทยต้องการ¹¹

ในเดือนพฤษภาคม 2512 ประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน ได้ประกาศนโยบายมอบภาระในการป้องกันตนเองให้แก่ชาวเวียดนาม (Vietnamization) และจะมอบภาระให้แก่คนเวียดนามในการต่อสู้กับภัยคอมมิวนิสต์ด้วยตนเอง อันหมายถึงการที่สหรัฐฯ จะดำเนินการถอนทหารอเมริกันและทหารต่างชาติออกจากเวียดนาม และในวันที่ 25 กรกฎาคม 2512 หลักการนิกสัน (Nixon Doctrine) ระบุว่า สหรัฐฯ จะถอนตัวออกจากความขัดแย้งในเวียดนาม และมอบภาระด้านความมั่นคงให้แก่รัฐบาลในภูมิภาค แต่หากประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ ได้รับภัยคุกคามในรูปแบบใด ๆ สหรัฐฯ ก็จะให้ความช่วยเหลือทางการเงินและการเงินเมื่อมีการร้องขอ หรือให้เป็นไปตามสนธิสัญญาที่สหรัฐฯ เคยทำไว้ แท้จริงแล้ว สหรัฐฯ ไม่ได้ต้องการถอนทหารและยุติสงครามเวียดนามอย่างแท้จริง หากแต่เป็นประกาศนโยบายต่อสาธารณะเพื่อตอบรับกระแสกดดันจากขบวนการต่อต้านสงครามเวียดนามในสหรัฐฯ รวมทั้งการตั้งคำถามจากสภาองเกรสและสื่ออเมริกันเท่านั้นเอง เราได้จะเห็นได้ต่อไปในการดำเนินนโยบายสหรัฐฯ หลังจากการประกาศนโยบายดังกล่าว ว่ายังมียุทธศาสตร์จำนวนมากที่สะท้อนความต้องการความร่วมมือจากรัฐบาลไทยให้ปฏิบัติการต่อเนื่องในอินโดจีนโดยเฉพาะปฏิบัติการลับในลาว กระนั้น ขบวนการต่อต้านสงครามในสหรัฐฯ ก็ยังสังเกตเห็นว่า หลักการที่ประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้ประกาศออกไป และสิ่งที่ได้ดำเนินการจริงในภูมิภาคไม่ได้สอดคล้องกันแต่ประการใด โดยเฉพาะในประเทศไทยที่มีฐานทัพและกองกำลังอยู่จำนวนมาก และทำให้สหรัฐฯ ต้องหาทางลดกำลังพลในไทยบางส่วน

¹¹ กุลลดา เกษบุญชู มีด, “A Brief Period of Thai Democratization in the Cold War” (บทความนำเสนอในการสัมมนาวิชาการหัวข้อ “สงครามเย็นในประเทศไทย”, ห้อง 105 อาคารมหาจุฬาลงกรณ์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, วันจันทร์ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2553).

อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยก็ยังมีผู้นำอีกกลุ่มหนึ่งในรัฐบาลไทย โดยเฉพาะ พอ.อ. (พิเศษ) ถนัด คอมันตร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของไทยในขณะนั้น ที่ไม่พอใจกับคำวิพากษ์วิจารณ์ของสภาองเกรสเกี่ยวกับบทบาทของไทยในสงครามเวียดนาม และไม่ได้ต้องการที่จะร่วมมือปฏิบัติการด้านสงครามกับสหรัฐฯ แต่อย่างใด จึงได้ฉวยโอกาสในการกดดันให้สหรัฐฯ ถอนทหารออกจากประเทศไทย รวมทั้งเรียกร้องให้ถอนทหารอาสาในเวียดนามกลับประเทศไทย และเริ่มดำเนินนโยบายเปิดสัมพันธ์กับจีน ในขณะเดียวกันนั้นเอง ผู้นำทหารเห็นเป็นโอกาสที่จะขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมจากสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ เกิดความวิตกกังวล และเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่ตึงเครียด¹²

เป็นที่น่าสังเกตว่า ช่วงเวลาแห่งความสัมพันธ์ที่ตึงเครียดนี้ เป็นช่วงเวลาที่สหรัฐฯ ได้เตรียมการขยายปฏิบัติการในลาว และกัมพูชา ซึ่งต้องการความร่วมมือจากไทยเพิ่มขึ้นในหลายๆ ด้าน รวมทั้งการส่งเครื่องบิน B-52 เข้ามาในไทย และเพิ่มหน่วยพลร่ม 6 กองพัน นอกจากนี้ เนื่องจากลาวเป็นประเทศที่วางตัวเป็นกลาง สหรัฐฯ จึงไม่สามารถเข้าไปปฏิบัติการเองได้โดยตรง แต่ต้องการให้ไทยมีบทบาทใหม่เพิ่มขึ้นแทนที่สหรัฐฯ ในลาว ไม่ว่าจะเป็น การส่งทหารเข้าไปเสริมกำลังชาวม้ง ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 70 มาจากการทำสงครามเป็นระยะเวลาานานที่ทุ่งไหหิน การฝึกทหารดิบของลาว และการส่งกองกำลังจากไทยเข้าไปปฏิบัติการในยุทธภูมิล่องแจ้งในลาว ภายใต้ชื่อเรียกว่า กองกำลังพิเศษ (Special Guerrilla Units - SGUs) ซึ่งก็คือทหารกองประจำการของไทยที่ได้เขียนใบลาออกจากราชการ เพื่อให้รัฐบาลสหรัฐฯ สามารถอ้างกับรัฐสภาได้ว่า กองกำลังเหล่านี้อยู่ภายใต้การบังคับบัญชาของฝ่ายลาว จึงถือว่าเป็นกองทหารลาว ส่วนในกัมพูชานั้น ได้มีการส่งทหารไทยเข้าไปในกัมพูชา ภายใต้ชื่อว่า หน่วยไทย-เขมร (Thai-Khmer Units) และให้ไทยช่วยฝึกทหารดิบของกัมพูชาในโครงการแฟงก์ (FANK Student Program) จำนวนหลายหมื่นคน รวมทั้งส่งช่างเทคนิคจำนวน 361 คน เรือตรวจการจำนวน 9 ลำ เสื้อผ้าเครื่องอุปโภคบริโภคสำหรับทหารจำนวน 50,000 นาย ตลอดจนยุทธโธปกรณ์ที่สหรัฐฯ มอบให้ไทย ไปให้กัมพูชา นอกจากนี้ ไทยยังส่งเครื่องบินไปลาดตระเวนเหนือ่านฟ้ากัมพูชา และที่สำคัญที่สุดคือ ยินยอมให้สหรัฐฯ ใช้ฐานปฏิบัติการจากไทยเป็นฐานปฏิบัติการทิ้งระเบิดในกัมพูชาอีกด้วย ปฏิบัติการต่างๆ เหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยมีบทบาทอย่างเต็มตัวในลาว และกัมพูชา แทนที่สหรัฐฯ จะต้องออกตัวไปดำเนินการเอง¹³

¹² เรื่องเดียวกัน.

¹³ เรื่องเดียวกัน.

แม้ว่ารัฐบาลไทยจะยินดีให้ความร่วมมือกับสหรัฐฯ เป็นอย่างดีในปฏิบัติการเหล่านี้ เนื่องจากสหรัฐฯ เป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด แต่พลังสังคมฝ่ายต่างๆ ในไทยกลับมีความต้องการต่างกันและขัดแย้งกันจนกลายเป็นปัญหาทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็น ระบบรัฐสภาของไทยที่ก่ออุปสรรคต่อยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ด้วยการดัดงบประมาณทางทหาร และการอนุมัติงบประมาณที่ล่าช้า หรือผู้นำทหารของไทยที่มักนำเอาประเด็นการนำทหารไทยในเวียดนามกลับไทยเพื่อป้องกันความมั่นคงของประเทศมาเป็นข้ออ้างในการเรียกร้องงบประมาณช่วยเหลือเพิ่มเติมจากสหรัฐฯ และสุดท้าย จากการที่ถนอมได้ประกาศวางมือทางการเมืองในงานฉลองครบรอบวันเกิดอายุ 59 ปี ในวันที่ 11 สิงหาคม 2513 ทั้งหมดนี้ล้วนทำให้ผู้นำสหรัฐฯ หวั่นวิตกกับอนาคตทางการเมืองของรัฐบาล เพราะอาจจะเกิดการเมืองที่ไร้เสถียรภาพหรือควบคุมไม่ได้ ความสัมพันธ์ที่เป็นมิตรระหว่างไทยกับสหรัฐฯ ก็อาจจะต้องเปลี่ยนไป กล่าวคือ หากจอมพลถนอมไม่ต่ออายุราชการออกไป สหรัฐฯ ก็จะต้องเผชิญปัญหาเมื่อจอมพลประกาศขึ้นมารับตำแหน่งแทน ในขณะที่การต่ออายุของจอมพลถนอมก็ได้ก่อให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มทหารที่สูญเสียโอกาสเลื่อนตำแหน่งในกองทัพบก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาความวุ่นวายในสภาจนทำให้ต้องมีการปรับคณะรัฐมนตรี และการเลือกตั้งที่กำลังจะเกิดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ 2516 ซึ่งแทบจะไม่มีโอกาสที่รัฐบาลขณะนั้นจะสามารถกลับมาทำหน้าที่ได้เลย¹⁴

บรรยากาศการเมืองไทยในลักษณะดังที่กล่าวมา นับว่าไม่เป็นผลดีต่อฝ่ายสหรัฐฯ ที่จำเป็นต้องมีปฏิบัติการในอินโดจีนโดยความร่วมมือจากไทยอย่างต่อเนื่องเลยแม้แต่น้อย ดังจะเห็นได้จากการที่ เอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำกรุงเทพฯ ในขณะนั้นคือ นายเลียวนาร์ด อังเกอร์ ได้รายงานกลับไปยังกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ว่าระบบรัฐสภาไม่น่าจะสามารถดำเนินต่อไปได้ในประเทศไทย ในขณะที่งานวิจัยของกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐฯ ก็ระบุว่า การเมืองไทยมาถึงจุดที่เกิดความขัดแย้งอย่างรุนแรงระหว่างรัฐสภา และฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มของพลังสังคมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาและปัญญาชน ที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น และเมื่อปัญหาเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดอุปสรรคโดยตรงกับการดำเนินนโยบายของสหรัฐฯ คือ การส่งทหารเอสจียูเข้าไปในลาว รัฐบาลไทยดำเนินการได้ช้ามาก ผู้กำหนดนโยบายของสหรัฐฯ ก็ตัดสินใจได้ว่าจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบางอย่างเพื่อให้ระบอบการเมืองของไทยกลับมาเป็นระบอบที่เอื้อต่อการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ซึ่งหลักฐานจากเอกสารชั้นต้นได้แสดงให้เห็น

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

ความเป็นไปได้ว่า แนวคิดของผู้นำสหรัฐฯ อาจเป็นที่มาของรัฐประหารล้มรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของตนเองของจอมพลถนอม กิตติขจร ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2514 โดยเฉพาะเมื่อจอมพลถนอมได้ให้เหตุผล 3 ประการของรัฐประหาร ที่สอดคล้องกับความต้องการของสหรัฐฯ คือ การที่รัฐสภาเข้ามามีบทบาทแทรกแซงการดำเนินงานที่สำคัญของรัฐบาลด้านการต่างประเทศ ความล่าช้าในด้านงบประมาณ และการที่สมาชิกวุฒิสภาบางคนได้แสดงให้เห็นถึงความฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ โดยการแสดงความพอใจที่จีนเป็นสมาชิกสหประชาชาติ และยืนยันให้รัฐบาลเปิดความสัมพันธ์กับจีนในทันที ซึ่งน่าจะหมายถึง ญัตติคอมันตร์¹⁵

มีข้อบ่งชี้อีกประการหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า สหรัฐฯ อาจมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการรัฐประหารล้มรัฐบาลประชาธิปไตยในครั้งนี้ จากการที่คณะปฏิวัติ ในชื่อว่า สภามบริหารคณะปฏิวัติ (National Executive Council – NEC) ประกาศกฤษฎีกาเรียก และเข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ ในวันที่ 20.00 น. และทันทีนั้น แกนนำการปฏิวัติ ได้แก่ ถนอม ประภาส พงษ์ เทวี และเกรียงศักดิ์ ก็ได้เชิญเอกอัครราชทูตสหรัฐฯ ประจำประเทศไทย เข้าพบเป็นการส่วนตัวทันทีในเวลา 20.10 น. เพื่อชี้แจงว่า แนวนโยบายต่างประเทศของไทยต่อสหรัฐฯ จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งสิ้น นอกจากนี้ ยังเป็นที่สังเกตว่า คิสซิงเจอร์สามารถรายงานไปยังประธานาธิบดีสหรัฐฯ ได้ภายในเวลา 12 ชั่วโมงว่า ญัตติจะถูกปลดออกจากรัฐบาล ในขณะที่ในฝ่ายไทยเองใช้เวลาถึง 1 สัปดาห์ จึงเป็นที่รับรู้ทั่วกันว่า ญัตติถูกปลดออกจากบทบาทด้านการต่างประเทศของไทย¹⁶

งานของกุลลดา ยังได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสหรัฐฯ ในการให้คำแนะนำ และสนับสนุนแก่รัฐบาลใหม่ของจอมพลถนอม ในการสร้างภาพลักษณ์ที่เหมาะสมในสายตาสาธารณชนผ่านการประชาสัมพันธ์ และเสนอว่า การปฏิวัติตัวเองของรัฐบาลถนอมในวันที่ 14 พฤศจิกายน 2514 เป็นการยุติบทบาทของทั้ง ญัตติ คอมันตร์ และรัฐสภาไทยในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายต่างประเทศ ทำให้อำนาจการเมืองหลังการปฏิวัติอยู่ในมือของคนกลุ่มเล็ก ๆ ที่มีอำนาจเบ็ดเสร็จ และพร้อมที่จะทำให้ปฏิบัติการในอินโดจีนของสหรัฐฯ มีความต่อเนื่อง สอดคล้องกับความต้องการของสหรัฐฯ ที่ได้สนับสนุนไทยอย่างเต็มที่ในช่วงปี พ.ศ. 2515 ทั้งในเรื่องสิ่งทอ ความช่วยเหลือทางการเงิน การพัฒนาชนบท ยุทธปัจจัย ตลอดจนให้งบประมาณแก่รัฐบาลไทย เป็นตัวเลขที่สูงที่สุดในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ไทย –

¹⁵ เรื่องเดียวกัน.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน.

สหรัฐฯ คือ 92.2 ล้านเหรียญสหรัฐฯ ในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งถือเป็นจุดสูงสุดของปฏิบัติการในอินโดจีน และนำไปสู่การลงนามในข้อตกลงปารีส ในวันที่ 28 มกราคม พ.ศ. 2516¹⁷

• ยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ หลังการลงนามในข้อตกลงปารีส

ข้อตกลงสันติภาพที่ปารีส (Paris Peace Accords) ถือเป็นการยุติสงครามเวียดนามลงในปี พ.ศ. 2516 กระนั้น สถานการณ์สงครามในสนามรบก็ไม่ได้เปลี่ยนไปแต่อย่างใด และสหรัฐฯ ก็ยังไม่มีวี่แววจะถอนกำลังออกจากเวียดนาม พร้อมทั้งยุติการใช้อาวุธปฏิบัติการทั้งด้านการทหารและข่าวกรองในเวียดนามทั้งหมดตามข้อตกลงแต่อย่างใด กระนั้น เมื่อเกิดข้อตกลงสันติภาพที่ปารีสและการประกาศหลักการต่างๆ ต่อสาธารณะว่าจะยุติสงครามแล้ว สหรัฐฯ จึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินยุทธศาสตร์เพื่อให้สงครามดำเนินต่อไปได้อย่างลับๆ โดยเฉพาะการปรับนโยบายต่างประเทศต่อไทย กล่าวคือ ในระยะแรกหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส กองกำลังของสหรัฐฯ และฐานปฏิบัติการด้านทหารและข่าวกรองในประเทศไทยทวีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากสหรัฐฯ ยังคงจำเป็นต้องใช้กองกำลัง และฐานปฏิบัติการเหล่านี้ต่อไป เพื่อประโยชน์ในการการป้องกันปรามในกรณีเวียดนามเหนือละเมิดข้อตกลงหยุดยิง

การที่ประเทศไทยมีบทบาทเพิ่มขึ้นหลังข้อตกลงปารีสนี้ เป็นสิ่งที่ผู้นำสหรัฐฯ ได้กำหนดไว้ก่อนหน้านี้แล้ว ในปี พ.ศ. 2515 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐฯ มากที่สุดเป็นประวัติการณ์ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้นำสหรัฐฯ ได้ตกลงด้วยวาจา กับผู้นำทหารของไทย เกี่ยวกับการร่วมมือในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อไป ในช่วงหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ความร่วมมือที่สหรัฐฯ ต้องการจากไทยคือ การเพิ่มจำนวนของทหารอาสาสมัครไทยในลาว และฝึกอบรมทหารกัมพูชา รวมทั้งการเคลื่อนย้ายกองกำลังของสหรัฐฯ จากเวียดนามเข้ามาในไทย และคงกองกำลังในประเทศไทยไว้เพื่อขยายปฏิบัติการในกัมพูชา รวมทั้งเพื่อให้กองกำลังทางอากาศคอยป้องกันมิให้เวียดนามเหนือล่วงละเมิดข้อตกลง¹⁸

¹⁷ เรื่องเดียวกัน.

¹⁸ Kullada Kesboonchoo Mead, "1973: the 'Annus Horibilis' in the Thai- U.S. Relations,"

สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 41, ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2553), หน้า 78.

ดังนั้น เราจึงสามารถกล่าวได้ว่า สิ่งที่สหรัฐฯ ต้องการจากประเทศไทย หลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ในระยะสั้นคือ คือ ความร่วมมือในการที่จะให้สหรัฐฯ สามารถใช้ฐานปฏิบัติการต่าง ๆ ทั้งในด้านการทหาร และด้านข่าวกรองในประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นกองกำลังป้องปรามมิให้เวียดนามเหนือล่วงละเมิดสัญญา และเพื่อดำเนินปฏิบัติการของสหรัฐฯ ต่อไปในลาวและกัมพูชา ในขณะเดียวกัน สหรัฐฯ ก็ตระหนักถึงความจำเป็นในการกำหนดยุทธศาสตร์ในระยะยาว ได้แก่ การหาทางเลือกที่จะจัดตั้งฐานทัพแห่งใหม่นอกภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ คือ เกาะเคียวโก การ์เซีย ในมหาสมุทรอินเดีย รวมทั้งการมีฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรองที่มีประสิทธิภาพ เพื่อยังคงติดตามความเคลื่อนไหวของประเทศต่างๆ ทั้งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ และประเทศคอมมิวนิสต์คือ จีน และโซเวียต ฐานปฏิบัติการที่สหรัฐฯ มองว่าเหมาะสมที่สุด ได้แก่ ฐานปฏิบัติการรามาสุรในประเทศไทย ในการนี้ สหรัฐฯ จึงต้องการที่จะมีสิทธิเหนือฐานปฏิบัติการ และกำลังพลของตนเองในประเทศไทยโดยที่มีต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย หรือข้อจำกัดใดๆ จากทางฝ่ายไทย

อย่างไรก็ตาม ช่วงหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในส่วนของสหรัฐฯ เอง คือ การที่สภาคอนเกรสได้มีบทบาทจำกัดงบประมาณความช่วยเหลือทางทหารที่รัฐบาลสหรัฐฯ จะสามารถอนุมัติให้แก่ประเทศไทยได้ ในปี 2516 ทำให้ตัวเลขงบประมาณความช่วยเหลือที่ประเทศไทยได้รับ ต่ำกว่าที่เคยได้รับในปี 2515 เป็นอย่างมาก และทำให้ผู้นำทหารของไทยผิดหวัง เนื่องจากคาดหวังสูงว่างบประมาณที่ประเทศไทยจะได้รับหลังการลงนามในข้อตกลงปารีสจะต้องสูงขึ้นอีกจากการที่ประเทศไทยมีความสำคัญมากขึ้นในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ และมีความเสี่ยงต่อภัยคุกคามคอมมิวนิสต์เพิ่มมากขึ้นจากการที่สหรัฐฯ ถอนกำลังออกไปจากภูมิภาค ความผิดหวังดังกล่าว ทำให้รัฐบาลไทยเริ่มดำเนินการขัดแย้งต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ ในขณะเดียวกัน การก่อตัวของพลังสังคมต่าง ๆ ในประเทศไทยในระยะนี้ โดยเฉพาะพลังนิสิต นักศึกษา ก็ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อันเป็นจุดเริ่มต้นของบทบาทพลังสังคมไทยในความสัมพันธ์ไทย - สหรัฐฯ ซึ่งจะได้อภิปรายในรายละเอียดในบทที่ 3 ของวิทยานิพนธ์ต่อไป

กรณีศึกษา: ความล้มเหลวของสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศมหาอำนาจ (Hegemony) ในการดำเนินยุทธศาสตร์ต่อประเทศไทยในฐานะประเทศชายขอบ (Periphery) ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519

สาระสำคัญในบทที่ 4-6 ของวิทยานิพนธ์นี้ จะเป็นการอภิปรายถึงบทบาทของประเทศไทย ในยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ช่วงปี พ.ศ. 2516 -2519 หรือ 4 ปีหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ซึ่งหลักฐานจากเอกสารชั้นต้น รวมทั้งงานวิจัยของกุลลดา¹⁹ ได้แสดงให้เห็นว่า เป็นช่วงที่สหรัฐฯ ยังคงต้องการความร่วมมือจากประเทศไทยเป็นอย่างมาก ในการดำเนินยุทธศาสตร์หลัก 3 ประการดังที่ได้กล่าวมาแล้วคือ 1) การคงกำลังพลไว้ในประเทศไทย เพื่อป้องปรามมิให้เวียดนามเหนือละเมิดข้อตกลงปารีส รวมทั้งเพื่อสนับสนุนปฏิบัติการในลาว และกัมพูชา 2) การเข้าถึงฐานทัพ คลังอาวุธ และฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรอง โดยเฉพาะค่ายรามสูรในไทย และ 3) การหาทางเลือกในการเคลื่อนย้ายฐานทัพจากประเทศไทยไปยังที่อื่นในระยะยาว ซึ่งในช่วงปี พ.ศ. 2517 มีความชัดเจนขึ้นว่า สหรัฐฯ ต้องการที่จะย้ายฐานปฏิบัติการไปที่หมู่เกาะดิเอโก การ์เซีย (Diego Garcia) ในมหาสมุทรอินเดีย จึงจำเป็นต้องใช้ฐานทัพในประเทศไทยเพื่อบินลาดตระเวนไปยังบริเวณดังกล่าว รวมทั้งใช้ฐานทัพอยู่ตะเภาในประเทศไทยเป็นจุดจอดพักเครื่องบินสำหรับเครื่องบินที่บินจากฐานทัพอื่น ๆ ของสหรัฐฯ เช่น คล้าก ฟิลด์ ในฟิลิปปินส์ ไปยังดิเอโก การ์เซีย อย่างไรก็ตาม พลังสังคมหลายๆ ฝ่ายในประเทศไทยช่วงเวลานี้ได้ลุกขึ้นมาเรียกร้องให้กองกำลังสหรัฐฯ ถอนทัพออกไปจากประเทศไทย จนในท้ายที่สุด สหรัฐฯ แม้จะเป็นมหาอำนาจของโลกก็ไม่สามารถต้านทานเสียงเรียกร้องเหล่านี้ได้ และต้องล้มเหลวในความพยายามที่จะให้ไทยปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ของตนในที่สุด

¹⁹ Kullada Kesboonchoo Mead, "The Cold War and Thai Democratisation," (paper presented at the Inaugural Nicholas Tarling Conference on SEA Studies, Furama Waterfront Hotel, Singapore, November 9-10, 2009).

วิทยานิพนธ์นี้ จะได้อภิปรายถึงพลวัตความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย อันได้แก่ ความขัดแย้งในหมู่ผู้นำ และการก่อตัวของกลุ่มพลังสังคมในช่วงเหตุการณ์ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 การมีรัฐบาลพลเรือนพระราชทาน (รัฐบาลสัญญา ธรรมศักดิ์, 14 ตุลาคม 2516 – 15 กุมภาพันธ์ 2518) และรัฐบาลพลเรือนจากการเลือกตั้ง (รัฐบาลเสนีย์ ปราโมช, 15 กุมภาพันธ์ – 14 มีนาคม 2518, รัฐบาลถิรฤทธิ ปราโมช, 14 มีนาคม 2518 – 12 มกราคม 2519 และรัฐบาลเสนีย์ ปราโมช, 20 เมษายน – 6 ตุลาคม 2519) การก่อตัว รวมทั้งการทำงานของกลุ่มพลังสังคมต่าง ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินนโยบายตามยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ทำให้สหรัฐฯ ประสบความล้มเหลวในการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ฯ จนกระทั่งต้องถอนกองกำลัง และฐานทัพทั้งหมดออกไปจากประเทศไทย ในปี 2519

คำถามหลักของวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้ต้องการตอบคำถามว่า ในช่วงเวลาของความเปลี่ยนแปลงบริบทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจากการยุติสงครามเวียดนาม จนถึงการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในปี 2519 นั้น ประเทศไทยมีบทบาทอย่างไรในยุทธศาสตร์ที่เปลี่ยนแปลงของสหรัฐอเมริกา และสหรัฐอเมริกาในฐานะประเทศมหาอำนาจ ประสบปัญหาอย่างไรในการที่จะให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายต่างประเทศตามที่ตนต้องการ ท่ามกลางพลวัตที่เปลี่ยนแปลงของการเมืองไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2516 – 2519

สมมติฐานของการศึกษา

วิทยานิพนธ์นี้มีสมมติฐานว่า ในช่วงเวลาของความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว สหรัฐฯ ต้องการให้ไทยมีบทบาทสนับสนุนยุทธศาสตร์สนับสนุนยุทธศาสตร์ทั้งใน ระยะสั้น คือ การคงกำลังพลไว้ในประเทศไทย เพื่อให้สหรัฐฯ มีทางเลือกในการดำเนินนโยบายที่เกี่ยวกับอินโดจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการป้องปรามการละเมิดข้อตกลงปารีสของเวียดนามเหนือและ ระยะยาว ได้แก่ การเข้าถึงฐานทัพ คลังอาวุธ และฐานปฏิบัติการด้านข่าวกรอง โดยเฉพาะค่ายรามสูรในไทย และการหาทางเลือกในการเคลื่อนย้ายฐานทัพจากประเทศไทยไปยังที่อื่น คือ หมู่เกาะดิเอโก การ์เซีย ในมหาสมุทรอินเดีย อย่างไรก็ตาม พลวัตที่เปลี่ยนแปลงของการเมืองไทยในช่วงการปกครองโดยรัฐบาล พลเรือน และการดำเนินการของกลุ่มพลังสังคมในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2516-2519 ทำให้สหรัฐฯ ไม่ประสบ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ	
ห้องสมุดงานวิจัย	
วันที่ 29	ธ.ค. 2555
เลขทะเบียน	247073
เลขเรียกหนังสือ	

ความสำเร็จในการทำให้ประเทศไทยดำเนินนโยบายตามที่สหรัฐฯ ต้องการได้ และทำให้ต้องยอมถอนทหารออกไปในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์ และการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทย ในช่วงหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ในปี พ.ศ. 2516 จนถึงการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2519

2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของบริบทที่เปลี่ยนแปลงในประเทศชายขอบ (periphery country) ที่ทำให้ประเทศมหาอำนาจ (hegemony) ไม่สามารถดำเนินยุทธศาสตร์ได้ตามต้องการ จากกรณีศึกษาของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการศึกษาวิจัย คือ ตั้งแต่หลังการลงนามในข้อตกลงปารีส เมื่อวันที่ 26 มกราคม 2516 จนถึงกำหนดเส้นตายการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในวันที่ 20 กรกฎาคม 2519

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้รับความรู้เกี่ยวกับยุทธศาสตร์ และการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อประเทศไทย ในช่วงหลังการลงนามในข้อตกลงปารีส ในปี พ.ศ. 2516 จนถึงการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2519

2) ได้รับความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของบริบทที่เปลี่ยนแปลงในประเทศชายขอบ (Periphery) ที่ทำให้ประเทศมหาอำนาจ (Hegemony) ไม่สามารถดำเนินยุทธศาสตร์ได้ตามต้องการ จากกรณีศึกษาของประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2516-2519

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ จะเน้นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นที่ได้รับการเปิดเผยใหม่ (declassified document) ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2550 เป็นต้นมา โดยสภาความมั่นคงแห่งชาติ (The National Security Council – NSC) ของสหรัฐอเมริกา ที่มีบทบาทในการกำหนดยุทธศาสตร์ และนโยบายของสหรัฐฯ ในฐานะประเทศมหาอำนาจ รวมทั้งเอกสารติดต่อระหว่างสถานทูต และกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ ที่ได้รับการเปิดเผยโดยหอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐฯ (The U.S. National Archives and Records Administration - NARA) ซึ่งเป็นเอกสารที่ยังมิได้มีผู้ศึกษาวิเคราะห์และใช้ประโยชน์ทางวิชาการในด้านนโยบาย และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของไทยมาก่อน เพื่อให้ได้รับข้อมูล และมุมมองที่แตกต่าง ซึ่งจะเป็นการเสริมสร้าง และต่อยอดจากงานศึกษาวิจัยที่มีผู้ศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวม และศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรองที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) การศึกษาวิเคราะห์เอกสารชั้นต้นที่ได้รับการเปิดเผยใหม่ โดยการศึกษาเอกสารชั้นต้นจากฐานข้อมูลสภาความมั่นคงแห่งชาติสหรัฐฯ (The Digital National Security Archives - DNSA)^{*} หอจดหมายเหตุแห่งชาติสหรัฐฯ (The U.S. National Archives and Records Administration - NARA)^{**} และหอจดหมายเหตุแห่งชาติของอังกฤษ (The National Archives) ห้องสมุดเอกสารส่วนตัวของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาที่ดำรงตำแหน่งในช่วงปี พ.ศ. 2516 – 2519 ได้แก่ ห้องสมุดประธานาธิบดีริชาร์ด นิกสัน (The Richard Nixon Presidential Library) และห้องสมุดประธานาธิบดีเจอราร์ด ฟอร์ด (The Gerald Ford Presidential Library) เอกสารชั้นต้นจาก กระทรวงการต่างประเทศ ห้องสมุด และหอจดหมายเหตุของไทย ซึ่งประกอบด้วยเอกสารราชการ จดหมาย บันทึกต่าง ๆ และ ข้อเขียนส่วนบุคคลของผู้ที่มีส่วนร่วมในการกำหนด และดำเนินนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯ ในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะระดับที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับประเทศไทยโดยตรงเช่น บันทึก และโทรสาร / โทรเลขติดต่อของสถานทูตสหรัฐฯ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย รวมทั้งข่าวหนังสือพิมพ์ และวารสารภาษาไทย – อังกฤษ ในช่วงปี พ.ศ.

^{*} เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่สามารถเข้าถึงได้โดยห้องสมุดที่สมัครเป็นสมาชิกฐานข้อมูล ผ่านทางเว็บไซต์ <http://nsarchive.chadwyck.com/marketing/index.jsp>

^{**} เป็นฐานข้อมูลออนไลน์ที่สามารถเข้าถึง และเลือกชุดข้อมูล รวมทั้งสืบค้นข้อมูลและเอกสารที่เกี่ยวข้องได้ โดยใช้คำค้น (key term) ทางเว็บไซต์ <http://www.archives.gov/>

2516 - 2519 เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยง และความสอดคล้องในการกำหนดและดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทย กับมุมมองการกำหนดนโยบายในระดับภูมิภาค และระดับโลก ซึ่งจะเป็นปัจจัยบ่งชี้ถึงการได้รับอิทธิพลในการกำหนดนโยบายต่างประเทศได้

• 2) เอกสารชั้นรอง หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ สิ่งพิมพ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง งานศึกษา หรือการตีความแนวคิดต่างๆ จากนักวิชาการทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการต่างประเทศ ตลอดจนความเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการเมืองไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2516 - 2519

องค์ประกอบของวิทยานิพนธ์

ผู้วิจัยได้กำหนดการแบ่งสาระสำคัญของวิทยานิพนธ์ ดังนี้

บทที่ 1	บทนำ
บทที่ 2	กรอบแนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมปริทัศน์
บทที่ 3	ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา หลังการลงนามในข้อตกลงปารีส
บทที่ 4	ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา หลังเหตุการณ์ 14 ตุลาฯ
บทที่ 5	ประเทศไทยในยุทธศาสตร์ของสหรัฐอเมริกา ในช่วงรัฐบาล พลเรือนจากการเลือกตั้ง พ.ศ. 2518-2519
บทที่ 6	ความล้มเหลวในการดำเนินยุทธศาสตร์ของสหรัฐฯ ต่อ ประเทศไทย: กรณีการถอนทหารสหรัฐฯ ออกจากประเทศ ไทยในปี พ.ศ. 2519
บทที่ 7	สรุป